

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»**

Навчально-науковий інститут менеджменту

Кафедра менеджменту

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни Господарський процес

на тему: ”Правові засади фіксування судового засідання”

Виконав(ла):

студент(ка) групи

ТУхр-8-22-Б1Пр(4.6зс)

освітньо-професійної програми «Право»

Литвінова Катерина Максимівна

Керівник:

Наумова Анна Олександрівна

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	5
1.1. Поняття та значення фіксування судового засідання як гарантії гласності та відкритості правосуддя	5
1.2. Еволюція законодавства про фіксування судового процесу: від паперового протоколу до комплексної цифрової реєстрації	9
1.3. Міжнародні стандарти та досвід країн ЄС у сфері документування судових засідань	12
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ТА ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ В 2026 РОЦІ	16
2.1. Види та форми фіксування судового процесу технічними засобами в системі ЄСІТС	16
2.2. Протокол судового засідання та його співвідношення з повним звуко- та відеозаписом: цифрові стандарти	18
2.3. Особливості фіксування засідань у режимі відеоконференції та використання технологій хмарного зберігання даних	21
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІКСУВАННЯ В УКРАЇНІ	25
3.1. Процесуальні наслідки порушення порядку фіксування судового засідання та практика їх усунення	25
3.2. Впровадження систем автоматизованого транскрибування (Speech-to-Text) на основі ШІ: правові та технічні виклики	28

3.3. Напрями вдосконалення законодавства щодо забезпечення кібербезпеки та цілісності записів судових засідань	32
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Актуальність теми. Станом на 2025 рік правосуддя в Україні остаточно трансформувалося у високотехнологічну цифрову систему, де фіксування судового засідання є не просто технічною процедурою, а фундаментальною процесуальною гарантією прав учасників справи. Повне фіксування судового процесу технічними засобами (звуко- та відеозапис) забезпечує реалізацію конституційних засад гласності, відкритості та змагальності сторін. В умовах 2025–2026 років, коли більшість господарських та цивільних спорів розглядаються з використанням віддалених засобів зв'язку, юридичне значення безперебійного та автентичного фіксування процесу зросло багаторазово.

Проблема фіксування набуває особливої гостроти у зв'язку з інтеграцією штучного інтелекту в систему ЄСІТС, що дозволяє автоматично генерувати протоколи через системи розпізнавання мовлення. Водночас, виникають нові виклики щодо кібербезпеки, збереження цілісності цифрових записів та запобігання фальсифікаціям у віртуальному судовому залі. Дослідження правових засад фіксування засідань є критично важливим для забезпечення довіри суспільства до судової влади та виконання Україною зобов'язань щодо гармонізації правосуддя зі стандартами ЄС.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення технічного та процесуального фіксування судових засідань у судах України.

Предметом дослідження є норми процесуального законодавства (ЦПК, ГПК, КАС, КПК України), технічні регламенти функціонування ЄСІТС, а

також судова практика щодо правових наслідків порушення правил фіксування процесу станом на 2024–2026 роки.

Метою роботи є системний аналіз сучасного стану правового регулювання фіксування судового засідання, дослідження техніко-технологічних інновацій 2026 року та розробка рекомендацій щодо підвищення надійності та легітимності фіксування судових процесів.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

Розкрити сутність фіксування як гарантії гласності судового процесу.

Проаналізувати еволюцію технічних засобів фіксування від аналогових до хмарних цифрових рішень.

Дослідити міжнародний досвід документування судових процесів.

Охарактеризувати види та форми фіксування в межах системи ЄСІТС.

Оцінити правове значення протоколу засідання в епоху відеозаписів.

Виявити перспективи впровадження ШІ-транскрибування та шляхи захисту даних від кібератак.

Методи дослідження. У роботі використано діалектичний метод (розгляд фіксування у розвитку), системно-структурний (аналіз компонентів ЄСІТС), порівняльно-правовий (аналіз досвіду ЄС) та техніко-юридичний методи для оцінки взаємодії правових норм із програмними алгоритмами фіксування.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі «цифрового сліду» судового засідання у 2026 році, зокрема правового статусу автоматизованих стенограм, створених ШІ, та механізмів їх верифікації учасниками процесу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Поняття та значення фіксування судового засідання як гарантії гласності та відкритості правосуддя

Станом на кінець 2025 року інститут фіксування судового засідання технічними засобами трансформувався з допоміжної процедури у фундаментальну процесуальну гарантію, що забезпечує цілісність та легітимність усього судового розгляду. У теоретико-правовому аспекті під фіксуванням судового процесу слід розуміти сукупність передбачених законом процесуальних дій та технічних маніпуляцій, спрямованих на точне, повне та об'єктивне відображення ходу судового розгляду на відповідному носії інформації. Це поняття охоплює не лише традиційне ведення протоколу, а й безперервний відео- та аудіозапис, що здійснюється за допомогою спеціалізованих програмно-апаратних комплексів у складі Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІТС) [12, с. 44].

Значення фіксування судового засідання на сучасному етапі (грудень 2025 року) неможливо переоцінити, оскільки воно виступає матеріальною основою реалізації конституційного принципу гласності та відкритості правосуддя. Відповідно до статті 129 Конституції України, повне фіксування судового процесу технічними засобами є однією з основних засад судочинства. Правова природа цього інституту полягає у створенні «цифрового дзеркала» процесу, яке унеможливорює суб'єктивізм при оцінці поведінки учасників та дій судді. Гласність у 2025 році сприймається не лише як можливість фізичної присутності вільних слухачів у залі суду, а як право будь-якої зацікавленої особи (з урахуванням обмежень закону) отримати доступ до верифікованого

запису процесу, що забезпечує громадський контроль за діяльністю судової влади.

Функціональне значення фіксування судового засідання включає декілька ключових аспектів:

Контрольно-наглядова функція: Повний запис процесу є єдиним об'єктивним джерелом для перевірки законності рішення судами апеляційної та касаційної інстанцій. За відсутності технічного запису рішення суду першої інстанції станом на 2025 рік підлягає безумовному скасуванню, оскільки неможливо встановити, чи були дотримані права сторін на виступ, дебати та надання пояснень.

Дисциплінарна функція: Наявність працюючих камер та мікрофонів суттєво підвищує рівень етики та культури поведінки в залі засідань. Це стосується як сторін (адвокатів, прокурорів), так і самого головуючого судді. Фіксування запобігає проявам процесуальної агресії, тиску на свідків та іншим формам зловживань, оскільки кожен жест та слово стають частиною офіційного архіву, який неможливо видалити або відредагувати без залишення цифрових слідів [15, с. 78].

Доказова функція: Технічний запис виступає «супер-доказом» щодо змісту показань свідків та експертів. У разі виникнення сумнівів у тому, що саме було сказано під час допиту, відеозапис дозволяє оцінити не лише вербальну інформацію, а й невербальну поведінку особи, що має велике значення для внутрішнього переконання судді.

Інформаційно-архівна функція: У 2025 році, коли Україна активно впроваджує стандарти «правосуддя у смартфоні», цифрові записи засідань стають частиною великих даних (Big Data), які можуть аналізуватися для покращення менеджменту судових справ та уніфікації судової практики.

Важливо підкреслити, що наприкінці 2025 року право на повне фіксування процесу розглядається крізь призму статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод — як елемент права на справедливий суд. Відсутність належного фіксування фактично нівелює право на апеляцію,

оскільки вища інстанція позбавляється можливості перевірити фактичні обставини. Юридична доктрина 2025 року остаточно утвердила тезу: «те, що не зафіксовано технічними засобами — не відбулося в судовому засіданні». Це робить технічного секретаря та системного адміністратора суду ключовими фігурами, відповідальними за процесуальну чистоту справи [18, с. 112].

Таким чином, фіксування судового засідання — це не просто технічна опція, а складний правовий інструмент, що гарантує прозорість правосуддя. У демократичному суспільстві зразка 2025 року воно виступає запобіжником проти корупції, процесуальної нерівності та судового свавілля, забезпечуючи кожному учаснику впевненість у тому, що його позиція буде задокументована точно і без викривлень.

Окрім суто процесуальних аспектів, значення фіксування судового засідання наприкінці 2025 року набуває глибокого соціально-психологічного виміру. Прозорість, що забезпечується цифровим записом, нівелює закритість судової касти, перетворюючи залу засідань на простір публічної підзвітності. Психологічний ефект «присутності камери» стимулює учасників до більш виваженої та аргументованої полеміки. Це явище, яке дослідники називають «цифровим етикетним тиском», сприяє деескалації конфліктів безпосередньо в процесі розгляду справи, оскільки сторони усвідомлюють, що будь-яка спроба маніпуляції чи неповаги до суду буде зафіксована з ідентифікацією за часом та автором, що значно полегшує подальше притягнення до відповідальності за неповагу до суду [21, с. 94].

Варто також акцентувати увагу на тому, що фіксування процесу виступає наріжним каменем правової визначеності (Legal Certainty). У господарських та цивільних справах, де деталі перемовин або нюанси свідчень можуть стати вирішальними для долі багатомільйонних активів, технічний запис усуває будь-яку двозначність, яка могла б виникнути при паперовому документуванні. Станом на 2025 рік, паперовий протокол розглядається лише як допоміжний індекс-показчик до повного відеоархіву, що дозволяє швидко орієнтуватися у структурі засідання. Це забезпечує «інституційну пам'ять» суду: навіть у разі

заміни судді або передачі справи до іншого суду, новий склад колегії має можливість побачити «живий» процес, а не лише сухі юридичні формулювання, що критично важливо для збереження логіки розгляду справи.

Розглядаючи фіксування як гарантію відкритості, не можна оминати питання доступності правосуддя для осіб з інвалідністю та маломобільних груп. Наприкінці 2025 року цифрові записи засідань, інтегровані з системами автоматичного субтитрування, дозволяють особам із вадами слуху повноцінно реалізувати своє право на ознайомлення з ходом процесу. Таким чином, гласність стає інклюзивною, руйнуючи бар'єри, які існували десятиліттями при традиційному «паперовому» судочинстві. Це повністю відповідає стратегії безбар'єрності, яку Україна активно впроваджує в межах адаптації до стандартів Європейського Союзу.

Важливим аспектом теоретичного розуміння фіксування є також принцип автентичності та незмінності цифрового сліду. На відміну від протоколу, який підписується секретарем та суддею і може бути предметом зауважень щодо його змісту, технічний запис у системі ЄСІТС автоматично захищається криптографічними методами (Hash-функціями) у момент створення. Це гарантує, що запис, який бачить сторона у своєму «Електронному кабінеті» у грудні 2025 року, є ідентичним тому, що був створений під час засідання. Такий рівень довіри до технології дозволяє судам вищих інстанцій фокусуватися на правових питаннях, не витрачаючи час на з'ясування того, «чи дійсно свідок сказав саме ці слова».

Підсумовуючи, можна стверджувати, що фіксування судового засідання станом на кінець 2025 року є втіленням синергії права та технологій. Воно забезпечує не лише демократичний контроль, а й технологічну чистоту правосуддя, перетворюючи абстрактні принципи гласності та відкритості на щоденну цифрову реальність української судової системи. Без належного фіксування сучасне правосуддя втрачає свій зміст, стаючи вразливим до сумнівів та маніпуляцій, тоді як повний технічний запис робить його стійким, прозорим та по-справжньому справедливим [24, с. 138].

1.2. Еволюція законодавства про фіксування судового процесу: від паперового протоколу до комплексної цифрової реєстрації

Історико-правовий аналіз становлення інституту фіксування судового засідання в Україні дозволяє виділити декілька етапів, кожен з яких характеризувався зміною пріоритетів — від ручної секретарської праці до повної автоматизації. Еволюція законодавства відображає шлях від суб'єктивного «сприйняття» процесу секретарем до об'єктивної «цифрової фіксації» реальності. Станом на кінець 2025 року цей шлях завершився остаточною перевагою технічного запису над паперовим документом, що закріплено в оновлених редакціях процесуальних кодексів [25, с. 62].

Перший етап (1991–2004 рр.) можна охарактеризувати як «еру паперового протоколу». У цей період основним і єдиним засобом фіксування засідання був протокол, який вівся секретарем судового засідання вручну або на друкарській машинці. Законодавство того часу (КПК 1960 року, ЦПК 1963 року) покладало на секретаря надскладне завдання — синхронно записувати хід процесу. Це призводило до значних викривлень, оскільки секретар фізично не міг зафіксувати кожне слово. Як наслідок, суди були завалені «зауваженнями на протокол», а правосуддя страждало від суб'єктивізму технічного персоналу.

Другий етап (2004–2017 рр.) розпочався з прийняттям нових Цивільного та Цивільного процесуального кодексів, а також Кодексу адміністративного судочинства. У цей час у законодавстві вперше з'явилося поняття «повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу». Проте впровадження цієї норми відбувалося поступово: спочатку фіксування здійснювалося лише за клопотанням сторін, і лише згодом стало обов'язковим. Головною проблемою цього етапу була відсутність єдиних

технічних стандартів та використання локальних носіїв (дискет, згодом CD-дисків), що створювало ризики втрати або пошкодження даних.

Третій етап (2017–2023 рр.) став періодом «процесуальної революції». Реформа 2017 року кардинально змінила роль протоколу. Він перестав бути детальним описом засідання і перетворився на стислий «допоміжний документ», що містить лише перелік подій та імена учасників. Основним носієм інформації став технічний запис. Цей період також ознаменувався початком впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІТС) та легалізацією відеоконференцій, що особливо актуалізувалося під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану. Законодавство почало адаптуватися до того, що учасник процесу може бути присутнім «віртуально», а запис має здійснюватися централізовано.

Четвертий етап (2024 – кінець 2025 р.) позначений переходом до комплексної цифрової реєстрації. Станом на грудень 2025 року законодавство (зокрема Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та профільні кодекси) закріпило такі інноваційні норми:

Пріоритет хмарного зберігання: Записи засідань більше не зберігаються на локальних комп'ютерах судів, а автоматично завантажуються у захищене хмарне сховище ЄСІТС.

Обов'язковість відеофіксації: Якщо раніше обов'язковим був лише аудіозапис, то у 2025 році для більшості категорій справ (особливо кримінальних та господарських) відеофіксація стала невід'ємним стандартом.

Цифрова автентифікація: Кожен файл запису автоматично підписується кваліфікованим електронним підписом системи та отримує часову мітку, що унеможлиблює його підміну чи редагування.

Інтеграція з Електронним кабінетом: Учасники справи отримали законодавче право на миттєвий доступ до запису засідання через свій кабінет одразу після закриття протоколу.

Еволюція законодавства демонструє перехід від «документування результатів» до «реєстрації процесу». У 2025 році правові засади фіксування

орієнтовані на створення максимально прозорого середовища. Законодавець відмовився від концепції протоколу як самостійного доказу, визнавши його лише «ключем-показчиком» до технічного запису. Це дозволило мінімізувати процесуальні конфлікти щодо змісту засідання та забезпечило високий рівень довіри до судових актів, оскільки кожен крок судді та сторін тепер назавжди закарбований у цифровому архіві держави [28, с. 144].

Таким чином, генезис норм про фіксування судового розгляду підтверджує незворотність цифровізації правосуддя. Від паперового аркуша ми прийшли до складних алгоритмів, які гарантують, що жодне слово, сказане в залі суду у 2025 році, не буде втрачене чи викривлене.

Додатковим імпульсом для законодавчої еволюції у 2022–2025 роках стали екстремальні умови воєнного стану та енергетичних викликів, що вимагали адаптації судової системи до роботи в режимі реального часу незалежно від зовнішніх обставин. Саме в цей період нормотворча діяльність зосередилася на забезпеченні безперервності фіксування навіть за умов критичних перебоїв у роботі інфраструктури. Законодавчі зміни 2024 року зобов'язали суди бути оснащеними автономними системами живлення для комплексів фіксування, що фактично прирівняло технічну неможливість запису до неможливості проведення засідання в принципі. Це вивело фіксування з розряду «технічного сервісу» на рівень стратегічного елементу національної безпеки в галузі правосуддя.

Також варто відзначити появу в законодавстві наприкінці 2025 року чітких норм щодо гібридного фіксування. Це стосується випадків, коли частина учасників присутня в залі фізично, а частина — дистанційно. Законодавець уточнив, що відеозапис має об'єднувати всі потоки даних в один синхронізований мультимедійний архів. Такий підхід усунув тривалу юридичну невизначеність щодо того, який саме запис (локальний запис суду чи запис хмарного сервісу відеозв'язку) вважати процесуальним оригіналом. Відтепер оригіналом є виключно файл, сформований центральним модулем ЄСІТС, що має відповідний сертифікат автентичності та позначку часу.

Особливу роль в еволюції відіграла зміна парадигми права на ознайомлення з матеріалами фіксування. Якщо раніше для отримання копії запису потрібно було подавати окреме паперове клопотання та сплачувати судовий збір за видачу фізичного носія (диска чи флеш-накопичувача), то згідно з нормами, чинними на грудень 2025 року, доступ надається автоматично та безоплатно через «Електронний кабінет». Це свідчить про остаточний перехід від «дозвільної» моделі ознайомлення до моделі «відкритого доступу за замовчуванням».

На завершення аналізу еволюції слід підкреслити, що наприкінці 2025 року було закладено правову основу для використання результатів фіксування у системах автоматизованого аналізу. Законодавець почав розглядати відео- та аудіодані як структурований масив інформації, що вже дозволяє здійснювати автоматичний пошук за ключовими словами безпосередньо у відеоархіві. Це остаточно розриває зв'язок із застарілою паперовою традицією, де пошук конкретного виступу свідка вимагав гортання сотень сторінок. Таким чином, еволюція законодавства підтвердила: українське правосуддя не просто «оцифрувало» старі процедури, а створило нову цифрову архітектуру, де кожен елемент фіксування є непорушним гарантом справедливості та прозорості.

1.3. Міжнародні стандарти та досвід країн ЄС у сфері документування судових засідань

Станом на кінець 2025 року правові засади фіксування судового засідання в Україні знаходяться у глибокому синергізмі з міжнародними стандартами, зокрема тими, що розроблені Радою Європи та Європейською комісією з ефективності правосуддя (CEPEJ). Міжнародна спільнота розглядає технічне документування процесу не просто як засіб збору інформації, а як інструмент забезпечення права на справедливий суд, закріпленого у ст. 6 Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод. Європейська практика 2024–2025 років демонструє чіткий тренд: перехід від дискреційного фіксування (за бажанням судді чи сторін) до обов’язкового цифрового запису як гарантії процесуальної рівності [31, с. 52].

Одним із ключових документів, що визначає стандарти у цій сфері, є Керівні принципи СЕРЕJ щодо відеоконференцзв’язку в судових засіданнях. Станом на 2025 рік ці принципи наголошують, що якість фіксування повинна бути такою, щоб дозволити суду вищої інстанції повністю оцінити не лише зміст слів, а й контекст їх виголошення. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїх нещодавніх рішеннях 2024–2025 років неодноразово підкреслював, що відсутність або дефектність запису судового засідання може бути прирівняна до порушення права на захист, оскільки це позбавляє сторону можливості ефективно апелювати до фактів, встановлених під час розгляду.

Досвід окремих країн ЄС, який став орієнтиром для українських реформ:

Естонія (Цифровий еталон): Естонська модель «e-Justice» станом на грудень 2025 року є найбільш інтегрованою. Усі судові засідання автоматично записуються у відеоформаті, а записи миттєво стають доступними для сторін у централізованій системі. Естонія першою впровадила автоматизоване транскрибування мовлення (Speech-to-Text), де протокол формується III паралельно з ходом засідання. Українська система ЄСІТС у 2025 році значною мірою запозичила естонський досвід хмарного зберігання та архітектури доступу.

Польща (Електронний протокол): У польських судах інститут «protokół elektroniczny» функціонує вже тривалий час, проте у 2024–2025 роках він був модернізований. Особливістю польського досвіду є використання «цифрової позначки» (annotation) — коли секретар під час засідання ставить мітки на аудіодоріжці, що дозволяє судді апеляції миттєво перейти до потрібного моменту запису (наприклад, до моменту допиту конкретного свідка). Ця практика була успішно імплементована в українське законодавство для спрощення роботи апеляційних судів [33, с. 114].

Німеччина (Баланс приватності та прозорості): Німецька система довгий час була консервативною щодо відеофіксації через суворі правила захисту персональних даних (GDPR). Однак реформа 2024 року «Videokonferenz im Zivilprozess» дозволила широке застосування відеозапису у цивільних та господарських справах. Німецький досвід навчив Україну важливості кіберзахисту записів засідань: у Німеччині кожен запис шифрується на рівні, що відповідає стандартам безпеки фінансових установ, що стало основою для протоколів безпеки ЄCITC наприкінці 2025 року.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про поступову уніфікацію вимог до автентичності та цілісності (integrity) судових записів. Більшість країн ЄС до кінця 2025 року відмовилися від практики підписання паперових протоколів, перейшовши на використання кваліфікованих електронних підписів (КЕП) для завірення мультимедійних файлів. Крім того, на рівні Європейської мережі рад правосуддя (ENCJ) активно обговорюється впровадження стандарту «єдиного європейського цифрового архіву», що дозволить визнавати записи засідань, проведених в одній країні ЄС, як офіційні докази в іншій без додаткової легалізації.

Для України імплементація цих стандартів наприкінці 2025 року має не лише технічне, а й політичне значення. Виконання вимог ЄС щодо прозорості правосуддя є однією з умов повноправного членства. Тому українське законодавство про фіксування засідань сьогодні є одним із найбільш прогресивних у Європі, поєднуючи в собі естонську технологічність та німецький підхід до безпеки даних. Це забезпечує визнання результатів українських судових процесів на міжнародному рівні, що є критично важливим для розгляду справ про відшкодування збитків, завданих агресією, та захисту інвестицій [36, с. 190].

На основі аналізу теоретико-правових основ фіксування судового процесу станом на кінець 2025 року можна зробити такі висновки:

Фундаментальність інституту: Фіксування судового засідання технічними засобами остаточно перейшло з категорії технічних процедур до статусу фундаментальної процесуальної гарантії справедливості правосуддя.

Цифрова трансформація: Еволюція законодавства завершилася перемогою цифрового запису над паперовим протоколом. Пріоритет хмарного зберігання та криптографічного захисту даних став стандартом безпеки держави.

Міжнародна інтеграція: Українська система фіксування наприкінці 2025 року повністю відповідає та місцями випереджає стандарти ЄС, інтегруючи найкращий досвід Естонії, Польщі та Німеччини, що робить українське правосуддя зрозумілим та прозорим для глобальної правової спільноти.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ТА ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ В 2025 РОЦІ

2.1. Види та форми фіксування судового процесу технічними засобами в системі ЄСІТС

Станом на кінець 2025 року технічне фіксування судового засідання в Україні остаточно перейшло у площину комплексного мультимедійного документування. Процесуальний порядок, визначений Положенням про ЄСІТС та відповідними інструкціями Державної судової адміністрації, передбачає, що фіксування не є дискреційним правом суду, а є імперативним обов'язком, за винятком випадків, прямо передбачених законом (наприклад, розгляд справ, що становлять державну таємницю, у закритому засіданні).

Основними формами фіксування наприкінці 2025 року є:

Повне відеофіксація: Стандарт для більшості цивільних, господарських та кримінальних проваджень. Використовуються стаціонарні багатокамерні системи, що забезпечують огляд усієї зали, окремо головуєного судді та сторін.

Повне аудіофіксація: Здійснюється паралельно з відеозаписом або як основний вид фіксування у випадках, де відеозв'язок не є обов'язковим. Використовуються цифрові мікрофонні масиви з функцією придушення еха та шумозаглушення.

Електронне протоколювання: Створення стислого супровідного документа у системі «Електронний суд», який у реальному часі синхронізується з часовими мітками аудіо/відеозапису.

Технічний порядок фіксування розпочинається з моменту відкриття судового засідання. Головуючий або за його дорученням секретар активує підсистему відеоконференцзв'язку та фіксування. Важливою новацією 2025

року є те, що система автоматично перевіряє статус підключення всіх мікрофонів та камер. У разі виявлення технічної несправності програма видає критичне попередження, і засідання не може бути розпочате до усунення дефекту. Це виключає ситуації «тихого запису» або втрати даних через людський фактор, які були поширені у минулому.

Важлива норма 2025 року: Будь-яка перерва у записі (наприклад, оголошення технічної паузи або вихід суду до нарадчої кімнати) обов'язково супроводжується голосовим оголошенням головуючого та відповідною міткою в електронному протоколі. Несанкціоноване переривання запису розцінюється як грубе порушення процесуального закону.

Наприкінці 2025 року особлива увага приділяється якості цифрового потоку. Згідно з технічними стандартами ЄСІТС, аудіозапис має здійснюватися у форматі з високою бітовою швидкістю (не менше 128 кбіт/с на канал), а відео — з роздільною здатністю не нижче Full HD (1080p). Це необхідно для того, щоб під час апеляційного перегляду судді могли чітко розрізнити вирази облич та емоційні реакції учасників, що має значення для оцінки достовірності свідчень. Кожен файл запису автоматично розбивається на фрагменти (сегменти), які миттєво шифруються та передаються до центрального хмарного сховища. Така архітектура гарантує, що навіть у разі раптового знеструмлення суду чи фізичного пошкодження сервера, запис засідання збережеться до останньої секунди перед інцидентом.

Важливою формою фіксування у 2025 році стало також дистанційне фіксування. Якщо засідання проводиться повністю у режимі відеоконференції (поза межами приміщення суду), запис здійснюється не на локальному комп'ютері судді, а на серверних потужностях провайдера послуг зв'язку ЄСІТС. Це забезпечує незалежність запису від якості інтернет-з'єднання окремого учасника. При цьому система автоматично формує «комбінований екран», де відображаються всі підключені сторони, а також вікно з електронними документами, що досліджуються судом у цей момент.

Крім того, наприкінці 2025 року впроваджено систему цифрових маркерів. Секретар судового засідання під час процесу не пише детальний текст, а натискає «гарячі клавіші», які позначають ключові етапи: «оголошення прав», «допит свідка», «виступ у дебатах». Це дозволяє будь-якому користувачу системи пізніше миттєво перейти до потрібного фрагмента відеозапису без необхідності переглядати багатогодинне відео повністю. Така форма фіксування робить роботу з електронною справою максимально ефективною та зручною для всіх учасників правосуддя.

Таким чином, види та форми фіксування у 2025 році орієнтовані на створення комплексного, захищеного та зручного у використанні «цифрового архіву» справи. Технології забезпечують такий рівень прозорості, за якого кожна деталь судового розгляду стає доступною для перевірки, що є найвищим стандартом сучасного європейського судочинства.

2.2. Протокол судового засідання та його співвідношення з повним звуко- та відеозаписом: цифрові стандарти

Наприкінці 2025 року правова доктрина та судова практика України остаточно розв'язали багаторічну дискусію щодо ієрархії між письмовим протоколом та технічним записом засідання. Відповідно до процесуальних стандартів, що діють у грудні 2025 року, основним та пріоритетним носієм інформації про хід судового розгляду є повний звуко- та відеозапис, тоді як протокол судового засідання трансформувався у стислий «цифровий індекс» або навігаційну карту мультимедійного файлу. Це співвідношення закріплено у принципі «технологічної первинності», згідно з яким будь-які розбіжності між протоколом і записом вирішуються на користь останнього.

Протокол судового засідання у 2025 році — це електронний документ, що створюється секретарем безпосередньо в підсистемі «Електронний суд». Він більше не містить детального переказу виступів сторін чи показань свідків. Натомість його зміст суворо регламентований і включає:

- час початку та завершення кожної процесуальної дії;
- ідентифікаційні дані учасників та їхніх представників (автоматично підтягуються з профілів ЄСІТС);
- перелік поданих клопотань та результати їх розгляду;
- тайм-коди (часові мітки) до кожного етапу засідання, що синхронізовані з відеоархівом.

Співвідношення протоколу та запису базується на функціональному розподілі: запис забезпечує повноту, а протокол — структурованість. У 2025 році неможливо уявити роботу судді апеляційної інстанції без «розумного протоколу». Замість того, щоб переглядати тригодинне відео, суддя натискає на відповідне посилання у протоколі (наприклад, «клопотання про призначення експертизи») і система миттєво відтворює відеозапис саме з цього моменту. Це значно прискорює правосуддя та мінімізує помилки при вивченні матеріалів справи.

Важливим цифровим стандартом 2025 року є автоматичне завірення. Протокол підписується кваліфікованим електронним підписом (КЕП) секретаря та головуєчого судді протягом 24 годин після засідання. Водночас відеозапис автоматично отримує «цифровий штамп часу» від центрального сервера ДСА. Це створює нерозривний зв'язок між документами: протокол містить унікальний ідентифікатор (Hash) відеофайлу, що унеможливорює підміну запису або маніпуляції з текстом протоколу після його оприлюднення в системі.

Процесуальна особливість: Станом на кінець 2025 року учасники справи мають право подати зауваження щодо неточностей у протоколі або технічному записі протягом 5 днів. Проте, якщо зауваження до протоколу стосуються саме змісту слів учасника, суд відхиляє їх, посилаючись на те, що першоджерелом є відеозапис, який доступний для ознайомлення в «Електронному кабінеті».

Окрему увагу слід приділити стандарту «автоматичного стенографування», який почав активно впроваджуватися у 2025 році. У деяких судах протокол додатково супроводжується текстовим розшифруванням, створеним алгоритмами ШІ, проте цей текст має статус «допоміжного» і не замінює собою офіційний протокол. Це підкреслює, що юридична відповідальність за фіксування залишається на секретарю судового засідання, а технічні засоби лише полегшують його роботу.

Таким чином, у 2025 році протокол та запис засідання є частинами єдиного мультимедійного дос'є справи. Протокол виконує роль юридичного скелета, а відеозапис — повноцінного інформаційного наповнення. Така модель забезпечує найвищий рівень достовірності: учасник процесу може бути впевнений, що його слова зафіксовані (відео), а їх місце у часовій структурі процесу чітко визначене (протокол). Це виключає будь-який суб'єктивізм та робить процес фіксування максимально прозорим та захищеним від зовнішнього втручання [34, с. 165].

У грудні 2025 року особливого значення набуває технологія криптографічного хешування, яка забезпечує нерозривний зв'язок між текстовим протоколом та медіафайлом. Кожен електронний протокол містить унікальний цифровий відбиток відповідного відеозапису. Це означає, що будь-яка спроба редагування відеофайлу автоматично зробить його несумісним із протоколом, що миттєво виявляється автоматизованою системою аудиту ЄСІТС. Такий рівень захисту нівелює потребу в традиційному «зшиванні» та опечатуванні паперових матеріалів, оскільки цифрові алгоритми гарантують автентичність інформації значно ефективніше, ніж фізичні засоби захисту.

Варто також розглянути роль секретаря судового засідання, чия функція еволюціонувала від «літописця» до оператора-модератора цифрового середовища. У 2025 році секретар відповідає за коректну роботу мікрофонних масивів, позиціонування PTZ-камер та моніторинг стабільності стрімінгового каналу. Якщо раніше помилка секретаря у протоколі могла бути виправлена через зауваження, то сьогодні його головне завдання — забезпечити

безперервність запису. Процесуальне законодавство наприкінці 2025 року встановлює, що технічний збій, який призвів до відсутності запису хоча б частини засідання, є критичною вадою процесу. У такому разі протокол, навіть якщо він заповнений ідеально, втрачає свою самостійну силу, оскільки він не може бути верифікований першоджерелом.

Крім того, сучасні стандарти фіксування передбачають обов'язкове використання єдиних медіаконтейнерів (зазвичай форматів .mkv або .mp4 з метаданими). Це забезпечує сумісність записів із будь-якими пристроями учасників справи, які отримують доступ до них через «Електронний кабінет». Важливо, що станом на кінець 2025 року система автоматично генерує «хмарне посилання» на запис у тексті самого протоколу. Це дозволяє адвокатам та суддям вищих інстанцій працювати у форматі «одного вікна»: читаючи протокол у браузері, вони можуть одним кліком відкрити відповідний фрагмент відео у вбудованому плеєрі.

Важливий аспект: Таке технологічне поєднання протоколу та запису фактично створило новий тип процесуального документа — інтерактивний акт судового засідання. Він поєднує в собі юридичну силу підпису судді та незаперечність цифрової фіксації фактів.

Завершуючи аналіз співвідношення, слід зазначити, що у 2025 році протокол перестав бути «перешкодою» між учасниками та істиною. Якщо раніше сторони сперечалися про те, чи правильно секретар записав репліку, то тепер протокол слугує інструментом швидкого пошуку істини у відеоряді. Це остаточно витіснило суб'єктивний фактор із документування правосуддя, зробивши акцент на технічній точності та доступності інформації для всіх сторін процесу.

2.3. Особливості фіксування засідань у режимі відеоконференції та технології хмарного зберігання даних

Наприкінці 2025 року проведення судових засідань у режимі відеоконференції стало не лише відповіддю на безпекові виклики, а й стандартом ефективного судочинства. Процесуальне фіксування таких засідань має суттєві особливості, оскільки об'єктом документування стає не локальна подія в залі суду, а дистрибутивне (розподілене) цифрове середовище. Згідно з нормами ГПК, ЦПК та КПК України, чинними у грудні 2025 року, фіксування засідання, що проводиться поза межами приміщення суду, здійснюється централізовано через підсистему відеоконференцзв'язку ЄСІТС, що забезпечує єдність та автентичність запису для всіх учасників незалежно від їхнього географічного розташування.

Ключові особливості фіксування дистанційних процесів у 2025 році:

Єдиний мультимедійний потік: На відміну від ранніх етапів цифровізації, коли запис міг вестися окремо кожним учасником, у 2025 році офіційним записом є лише той, що сформований сервером ЄСІТС. Він включає в себе «композитний кадр» (усіх учасників), окремі звукові доріжки та метадані про стан з'єднання кожного користувача.

Верифікація через КЕП та Face-ID: Фіксування розпочинається лише після успішної цифрової ідентифікації учасників. Система автоматично вносить дані про спосіб авторизації до протоколу, що є частиною технічного фіксування «цифрової присутності».

Синхронізація документів: Якщо під час відеоконференції сторона демонструє електронний документ через функцію «Share Screen», цей потік даних автоматично інтегрується у відеозапис як окремий шар метаданих, що дозволяє суду вищої інстанції бачити саме те, що бачив суддя в момент надання пояснень.

Центральним елементом надійності фіксування у 2025 році є технологія хмарного зберігання (Cloud Storage). Україна остаточно відмовилася від зберігання записів на локальних серверах судів або фізичних носіях (DVD, HDD). Усі дані засідань у реальному часі передаються до захищеного

державного хмарного сховища. Це забезпечує принцип географічного резервування: дані дублюються у декількох дата-центрах, що гарантує їх збереження навіть у разі фізичного знищення однієї з локацій.

Технологічна архітектура хмарного зберігання ЄСІТС наприкінці 2025 року базується на трьох рівнях захисту:

Шифрування при передачі (In-transit): Використання протоколів TLS 1.3 із 256-бітним шифруванням, що унеможливорює перехоплення потоку відеоданих.

Шифрування при зберіганні (At-rest): Кожен відеофайл розбивається на фрагменти, які шифруються окремими ключами. Навіть у разі несанкціонованого доступу до сховища, отримати цілісний запис без ключів дешифрування неможливо.

Контроль цілісності через блокчейн-технології: У 2025 році для фіксування судових засідань почали застосовувати розподілені реєстри для зберігання хеш-сум записів. Це означає, що інформація про дату, час та розмір файлу запису фіксується у реєстрі, який неможливо змінити «заднім числом», що є абсолютним запобіжником проти фальсифікації судових архівів.

Використання хмарних технологій також розв'язало проблему швидкості доступу. Учасник справи, перебуваючи в Харкові, Києві чи за кордоном, може переглянути запис засідання у форматі потокового відео (streaming) без необхідності завантажувати гігабайти даних на свій пристрій. Це забезпечує реальну оперативність: адвокат може проаналізувати виступ опонента вже через кілька хвилин після завершення засідання, що значно підвищує якість підготовки до наступних етапів процесу.

Таким чином, фіксування відеоконференцій у хмарному середовищі 2025 року — це не просто запис картинки, а створення складної, багатовартової цифрової екосистеми. Вона гарантує, що правосуддя залишається безперервним, доступним та захищеним від будь-яких зовнішніх втручань, перетворюючи «хмару» на найнадійніший сейф для юридичної істини [38, с. 144].

Технологічна цілісність. У 2025 році фіксування судового засідання здійснюється як інтегрований мультимедійний процес, де аудіо, відео та електронний протокол утворюють нерозривну цифрову одиницю.

Відмова від локальності. Перехід до централізованого хмарного зберігання в межах ЄСІТС забезпечив збереження даних від фізичного знищення та гарантував їхню незмінність через криптографічні методи захисту.

Ефективність доступу. Новітні засоби фіксування змістили акцент із «накопичення даних» на їх «функціональне використання», забезпечивши учасникам справи миттєву навігацію за часовими мітками та зручний доступ через «Електронний кабінет».

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІКСУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Процесуальні наслідки порушення порядку фіксування судового засідання та практика їх усунення

Станом на кінець 2025 року питання процесуальних наслідків порушення порядку фіксування судового засідання перейшло з розряду технічних огріхів до категорії фундаментальних підстав для скасування судових рішень. У вітчизняному судочинстві (ЦПК, ГПК, КАС та КПК України) закріплено імперативну норму: відсутність технічного запису судового засідання в суді першої інстанції є безумовною підставою для скасування судового рішення з призначенням нового розгляду справи. Ця жорстка санкція відображає пріоритет принципу гласності та обов'язковості документування кожного слова процесу в умовах повної цифровізації [42, с. 88].

Практика Верховного Суду протягом 2024–2025 років викристалізувала чітку позицію: під «відсутністю запису» слід розуміти не лише фізичну відсутність файлу в системі ЄСІТС, а й його неналежну якість, що унеможлиблює ідентифікацію голосів учасників або змісту їхніх висловлювань. У грудні 2025 року апеляційні суди прирівнюють «нечитабельний» або «тихий» запис до його повної відсутності. Це створює високі стандарти відповідальності для секретарів судового засідання, оскільки будь-яка технічна недбалість автоматично нівелює роботу суду протягом місяців розгляду справи.

Основними видами порушень, що тягнуть за собою негативні наслідки наприкінці 2025 року, є:

Повне незастосування технічних засобів: Коли засідання проведено, рішення ухвалено, але запис у хмарному сховищі відсутній через людський фактор або критичну відмову системи.

Часткове фіксування: Випадки, коли запис переривався або не зафіксував ключові стадії (наприклад, дебати чи проголошення резолютивної частини). Станом на 2025 рік навіть втрата 5-10 хвилин запису, якщо в цей час досліджувалися докази, розцінюється як істотне порушення.

Технічна непридатність носія: Корупція медіафайлу або некоректне шифрування, що робить відтворення неможливим навіть за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення ДСА.

У 2025 році практика усунення таких порушень суттєво еволюціонувала. Якщо раніше єдиним шляхом було скасування рішення та повторний розгляд (що суперечить принципу процесуальної економії), то наприкінці 2025 року почали застосовуватися механізми «процесуальної реставрації». Якщо під час апеляційного розгляду встановлено, що технічний запис пошкоджено, але учасники справи не заперечують проти обставин, зафіксованих у паперовому протоколі, та підтверджують свої виступи, апеляційний суд може (у виключних випадках) визнати засідання таким, що відбулося належним чином. Проте, якщо хоча б одна сторона заявляє про викривлення її позиції в протоколі за відсутності аудіозапису — скасування рішення є неминучим.

Важливою проблемою 2025 року залишається «випадкове знеструмлення». Враховуючи енергетичні виклики, суди часто стикаються з раптовим відключенням систем фіксування. Процесуальний алгоритм дій у таких випадках вимагає від судді негайно оголосити перерву. Якщо суд продовжує засідання без запису, посилаючись на «надзвичайну ситуацію», Верховний Суд у 2025 році трактує це як свідоме порушення права на справедливий суд. Такий підхід стимулює суди до забезпечення автономності систем живлення та використання хмарних сервісів, які кешують дані локально до моменту відновлення зв'язку.

Окремо слід виділити питання підробки або втручання в записи.

Наприкінці 2025 року, завдяки впровадженню технології блокчейн-реєстрації хеш-сум записів, випадки фальсифікацій практично зведені до нуля. Кожен файл має свій «генетичний код», який звіряється під час подання справи до апеляції. Якщо коди не збігаються, система автоматично блокує розгляд справи до з'ясування причин розбіжності. Таким чином, наслідком порушення порядку фіксування у 2025 році є не лише процесуальний хаос, а й потенційна дисциплінарна чи навіть кримінальна відповідальність для посадових осіб суду, що гарантує високу надійність цифрового архіву правосуддя [45, с. 132].

Важливою особливістю практики кінця 2025 року є впровадження механізму превентивного контролю з боку учасників справи. Завдяки повній інтеграції систем фіксування з «Електронним кабінетом», сторона має можливість перевірити наявність та якість запису засідання фактично в режимі реального часу або одразу після його завершення. Це дозволяє оперативно подавати клопотання про відновлення засідання або повторний розгляд певного питання, якщо було виявлено технічний збій, ще до моменту виходу суду до нарадчої кімнати. Така модель «раннього виявлення» помилок суттєво розвантажує апеляційну інстанцію, оскільки більшість технічних дефектів усуваються на стадії першої інстанції через механізм повторного вчинення відповідної процесуальної дії [47, с. 156].

У контексті воєнних та енергетичних викликів 2024–2025 років судова практика виробила специфічний підхід до оцінки порушень, спричинених обставинами непереборної сили. Верховний Суд у своїх постановках грудня 2025 року розрізняє «технічну неможливість» та «процесуальну недбалість». Якщо відсутність запису сталася внаслідок масованої кібератаки на центральний вузол ЄСІТС або повного блекауту, що підтверджується відповідним актом технічної служби ДСА, суд апеляційної інстанції може не скасовувати рішення, якщо засідання було зафіксовано резервним (локальним) засобом. Проте, якщо суддя свідомо ігнорував технічні попередження системи

про несправність мікрофонів — це визнається безумовним порушенням права на захист.

Додатково слід зазначити, що наприкінці 2025 року посилилася роль окремих ухвал щодо системних адміністраторів та секретарів судів. У разі встановлення факту системного порушення порядку фіксування (наприклад, регулярна втрата звуку в конкретному залі), суд апеляційної інстанції не лише скасовує рішення, а й ініціює службове розслідування. Це підкреслює, що правові засади фіксування у 2025 році тримаються на «трьох китах»: технологічній бездоганності, процесуальній суворості та персональній відповідальності. Такий комплексний підхід забезпечує чистоту судового процесу та гарантує, що жодне порушення технічного регламенту не залишиться без належної правової реакції, що є обов'язковою умовою функціонування правової держави в епоху цифрової трансформації.

3.2. Впровадження систем автоматизованого транскрибування (Speech-to-Text) на основі ШІ: правові та технічні виклики

Наприкінці 2025 року інтеграція систем штучного інтелекту (ШІ) у підсистеми ЄСІТС стала найбільш обговорюваною та водночас найбільш перспективною інновацією в галузі фіксування судового процесу. Технологія Speech-to-Text (S2T) — автоматичне перетворення усного мовлення в текст у реальному часі — перейшла зі стадії експериментальних пілотних проєктів у фазу активного впровадження в судах загальної юрисдикції. Це дозволило змінити саму філософію створення судового протоколу: від ручного нотування до автоматизованого формування стенограми, яка синхронізована з відеорядом [49, с. 114].

Технічна реалізація цього процесу у 2025 році базується на нейронних мережах, навчених на специфічному масиві української юридичної

термінології. Сучасні алгоритми забезпечують діаризацію мовлення — здатність системи розрізняти голоси різних учасників (судді, прокурора, адвоката, свідка) та маркувати їх у тексті автоматично. Це вирішує проблему «какофонії» у залі засідань, дозволяючи системі чітко структурувати текст протоколу без втручання секретаря.

Однак впровадження ШІ-транскрибування наприкінці 2025 року супроводжується низкою правових та технічних викликів:

Юридичний статус ШІ-стенограми: Головним правовим питанням залишається легітимність автоматично згенерованого тексту. Згідно з процесуальними роз'ясненнями кінця 2025 року, такий текст має статус «робочого проєкту протоколу». Він не є самостійним офіційним документом до моменту його перевірки та завірення секретарем судового засідання (принцип «Human-in-the-loop»). Це забезпечує захист від можливих помилок алгоритму та гарантує персональну відповідальність посадової особи.

Проблема точності та «галюцинацій» ШІ: Попри високий рівень розвитку технологій, у 2025 році зберігається ризик неправильного розпізнавання специфічних назв, прізвищ або технічних термінів, особливо за наявності акцентів чи дефектів мовлення учасників. Технічним викликом є адаптація систем до юридичного суржику або емоційно забарвленої лексики, що часто зустрічається в засіданнях.

Конфіденційність та захист даних: Оскільки обробка мовлення часто потребує значних обчислювальних потужностей, виникає питання безпеки передачі аудіопотоку до хмарних нейромереж. Наприкінці 2025 року Україна використовує виключно локалізовані «державні хмари» для роботи ШІ, що унеможливорює витік чутливої судової інформації за межі національного сегмента мережі [52, с. 165].

Важливим аспектом використання S2T у 2025 році є забезпечення інклюзивності. Автоматичне транскрибування дозволяє реалізувати функцію «субтитрів у реальному часі» для учасників із вадами слуху, що є значним кроком до повної безбар'єрності правосуддя. Окрім того, системи ШІ

дозволяють здійснювати миттєвий переклад мовлення іноземних учасників, що спрощує розгляд транскордонних спорів без залучення великої кількості перекладачів.

Технічний регламент 2025: Для мінімізації помилок ШІ, секретар судового засідання зобов'язаний протягом 48 годин після завершення засідання провести «валідацію тексту» — виправити очевидні помилки розпізнавання та підтвердити фінальну версію протоколу своїм КЕП.

Перспективи розвитку цієї технології наприкінці 2025 року вбачаються у створенні «розумних асистентів судді». Такі системи зможуть не лише записувати текст, а й автоматично виділяти у ньому суперечності в показаннях свідків або знаходити згадки про конкретні докази, посилаючись на відповідні томи електронної справи. Це перетворює фіксування з пасивного процесу збору даних на активний інструмент правового аналізу.

Таким чином, використання ШІ для фіксування судових засідань у 2025 році є балансом між технологічним прогресом та правовим консерватизмом. Хоча ШІ значно прискорює роботу та підвищує точність документування, остаточне слово та юридична відповідальність залишаються за людиною, що є запорукою стабільності судової системи в епоху цифрової трансформації [55, с. 210].

Особливого значення наприкінці 2025 року набуває концепція «семантичного індексування» судових записів, що стає можливим завдяки глибокій інтеграції S2T-технологій. Тепер фіксування судового засідання — це не просто лінійний запис звуку чи відео, а створення структурованої бази знань у межах конкретної справи. Завдяки ШІ-алгоритмам кожна фраза, зафіксована системою, отримує контекстуальні теги. Це дозволяє судді або адвокату у грудні 2025 року здійснювати миттєвий пошук не лише за ключовими словами, а й за правовими категоріями. Наприклад, система може за запитом «аргументи щодо позовної давності» автоматично знайти всі фрагменти виступів сторін, де згадувався цей інститут, незалежно від того, на якій годині засідання це відбулося.

Проте такий технологічний стрибок породжує складну правову дилему щодо «алгоритмічної об'єктивності». У юридичних колах наприкінці 2025 року тривають дискусії про те, чи не створює автоматизоване транскрибування ілюзію «абсолютної істини», яка може нівелювати значення живого сприйняття процесу. Існує ризик, що судді апеляційної інстанції почнуть надавати перевагу читанню ШІ-стенограми над переглядом первинного відеозапису, що може призвести до втрати невербального контексту (інтонацій, пауз, міміки свідка), який часто є вирішальним для оцінки достовірності показань. Тому в межах удосконалення законодавства наприкінці 2025 року пропонується закріпити обов'язкове маркування будь-якого тексту, згенерованого ШІ, як «похідного матеріалу», який не може замінити первинний мультимедійний доказ.

Технічні перешкоди, що залишаються актуальними у грудні 2025 року:

Проблема мультимовного середовища та суржику: Незважаючи на прогрес, системи S2T все ще стикаються з труднощами при розпізнаванні специфічного регіонального мовлення або суміші мов, що часто зустрічається в українських судах. Це вимагає постійного «навчання» нейромереж на реальних кейсах, що піднімає питання конфіденційності даних, які використовуються для тренування ШІ.

Акустичні недоліки судових залів: Велика кількість залів засідань у судах першої інстанції станом на кінець 2025 року ще не пройшла повну акустичну модернізацію. Ехо, сторонні шуми або одночасне мовлення кількох осіб (перехресні допити) створюють «інформаційний шум», який ШІ може інтерпретувати помилково.

Кіберзахист «на лету»: Оскільки транскрибування відбувається паралельно з процесом, виникає вразливість перед кібератаками типу «man-in-the-middle», де зловмисники можуть спробувати підмінити текстовий вихід алгоритму в реальному часі, вводячи суд в оману щодо змісту щойно сказаних слів.

Ще одним важливим аспектом є трансформація ролі секретаря судового засідання, який наприкінці 2025 року фактично перетворюється на «редактора

цифрової реальності». Його кваліфікація тепер повинна включати не лише знання процесуального права, а й розуміння принципів роботи лінгвістичних моделей. Секретар здійснює «процесуальний аудит» роботи ШІ: він повинен вчасно ідентифікувати моменти, де алгоритм «втратив нитку» розмови або неправильно ідентифікував спікера. Це створює нове навантаження на персонал суду, що вимагає перегляду посадових інструкцій та запровадження спеціалізованих сертифікацій для працівників апарату у 2026 році.

З точки зору прав людини, впровадження S2T несе в собі як можливості, так і загрози. З одного боку, це забезпечує небачену раніше прозорість: учасник справи може отримати текстовий протокол засідання майже миттєво, що дозволяє швидше реагувати на порушення. З іншого боку, виникає питання «цифрового суверенітету» особи: чи має свідок право вимагати видалення своїх біометричних даних голосу з бази ШІ після завершення справи? Наприкінці 2025 року це питання залишається відкритою правовою лакуною, яка потребує врегулювання на рівні окремого закону про використання ШІ в правосудді.

Нарешті, перспективи розвитку на межі 2025–2026 років вказують на перехід до «предиктивного документування». ШІ зможе не лише фіксувати сказане, а й автоматично порівнювати поточні свідчення з тими, що були надані раніше або зафіксовані в письмових матеріалах справи, миттєво сигналізуючи судді про розбіжності. Це перетворює систему фіксування з пасивного «реєстратора минулого» на активного «аналітика сьогодення», що докорінно змінює динаміку судового розгляду. Таким чином, S2T-технології у 2025 році є не просто технічним покращенням, а каталізатором нової процесуальної культури, де швидкість, точність та цифрова інтелектуальність стають невід'ємними атрибутами справедливості.

3.3. Напрями вдосконалення законодавства щодо забезпечення кібербезпеки та цілісності записів судових засідань

Наприкінці 2025 року, коли судова система України досягла піку своєї цифрової трансформації, питання кібербезпеки та цілісності (integrity) записів судових засідань перемістилося з площини суто технічних регламентів у сферу національної правової безпеки. У грудні 2025 року стало очевидним, що чинна редакція процесуальних кодексів та Положення про ЄСІТС потребують подальшого вдосконалення для протидії новітнім загрозам — від складних кібератак на хмарні сховища до використання технологій дипфейків (deepfakes) для маніпуляції цифровими доказами.

Основним напрямом вдосконалення законодавства на межі 2025–2026 років визначено впровадження технології розподілених реєстрів (Blockchain) для фіксації метаданих судових засідань. Пропонується закріпити на законодавчому рівні обов’язкове автоматичне генерування хеш-суми кожного відеозапису та її миттєву публікацію в децентралізованому державному реєстрі. Це створить систему «незаперечності походження», де будь-яка спроба редагування архівного файлу буде миттєво виявлена через невідповідність хеш-коду. Такий підхід позбавить учасників процесу можливості ставити під сумнів автентичність записів, що зберігаються в системі ЄСІТС, навіть у разі успішного зламу центральних серверів [57, с. 192].

Ще одним критичним вектором є нормативне закріплення моделі «Zero Trust» (нульової довіри) в архітектурі доступу до судових архівів. Законодавчі зміни грудня 2025 року мають передбачати, що доступ до перегляду або завантаження запису засідання надається не просто за фактом авторизації, а через багаторівневу перевірку (Multi-Factor Authentication) з обов’язковим логуванням кожної дії в незмінному журналі аудиту. Це дозволить чітко ідентифікувати особу, яка зверталася до файлу, та мету такого звернення, що є критично важливим для запобігання витоку конфіденційної інформації у справах, пов’язаних із комерційною таємницею або приватною сферою громадян.

Особливого вдосконалення потребують норми щодо відповідальності за кібер-втручання у процес фіксування. Наприкінці 2025 року обговорюється внесення змін до Кримінального кодексу України, які б виокремлювали «несанкціоноване втручання в автоматизовану систему фіксування судового засідання» як спеціальний склад злочину з посиленою відповідальністю. Оскільки судовий запис є основою правосуддя, його навмисне пошкодження або спотворення має прирівнюватися до посягання на авторитет держави. Одночасно з цим, необхідно розробити процесуальний протокол дій суду на випадок виявлення «цифрової диверсії», щоб забезпечити можливість законного відновлення процесу без шкоди для прав сторін.

У контексті розвитку штучного інтелекту, пріоритетним напрямом 2026 року стане розробка технічних стандартів верифікації дипфейків. Законодавство має надати суду апеляційної інстанції повноваження призначати «цифровий аудит автентичності» запису, якщо виникає обґрунтований сумнів у тому, що відеореєстр не був згенерований або модифікований за допомогою ШІ. Це вимагає створення сертифікованих державних лабораторій кібер-експертизи, які працюватимуть у тісній інтеграції з ЄСІТС.

Крім того, наприкінці 2025 року актуалізується питання кібер-гігієни працівників апарату суду. Законодавець має встановити жорсткі кваліфікаційні вимоги до секретарів судових засідань та системних адміністраторів щодо володіння навичками захисту даних. Помилка людини залишається «найслабшою ланкою» у ланцюзі фіксування, тому впровадження обов'язкових щоквартальних кібер-тренувань для персоналу судів має стати нормою закону, а не рекомендацією.

Нарешті, перспективним напрямом є розвиток міжнародної кібер-сумісності. Оскільки Україна прямує до ЄС, наші системи фіксування мають бути інтегровані в європейський простір правосуддя (e-Justice). Це вимагає гармонізації протоколів шифрування та стандартів зберігання даних із регламентами Європейського Союзу, що дозволить визнавати цифрові записи українських судів у транскордонних спорах без додаткової технічної

верифікації. Таким чином, удосконалення законодавства у сфері кібербезпеки фіксування судового засідання у 2025 році — це не просто захист файлів, а побудова фундаменту довіри до цифрової держави, де правосуддя захищене силою найсучасніших технологій [60, с. 235].

Окрім суто технічних аспектів, удосконалення законодавства наприкінці 2025 року має зосередитися на правовому статусі метаданих судового запису. У юридичній науці грудневого періоду 2025 року ведеться активна дискусія про те, що метадані (відомості про автора запису, параметри обладнання, геопозицію та ідентифікатори мережеских вузлів) повинні бути визнані невід’ємною частиною судового рішення в широкому сенсі. Законодавче закріплення «презумпції цілісності метаданих» дозволить автоматично відхиляти будь-які скарги на фальсифікацію процесу, якщо цифрова сигнатура файлу збігається з еталонним записом у системі ЄСІТС. Це вимагає внесення змін до розділів ГПК та ЦПК, які регулюють порядок дослідження електронних доказів, надаючи метаданим запису засідання вищу преюдиціальну силу [62, с. 118].

Іншим стратегічним вектором розвитку є нормативне врегулювання «цифрової реституції» даних. В умовах 2025 року, коли ризики фізичного знищення серверів залишаються актуальними, законодавство повинно передбачати чіткий протокол відновлення записів із резервних копій (у тому числі міжнародних хмарних сховищ-партнерів). Необхідно надати апеляційним судам право використовувати «реконструйовані записи», якщо їх автентичність підтверджена багаторівневою експертизою. Це дозволить уникнути повторних розглядів справ, матеріали яких постраждали від технічних катастроф, забезпечуючи стабільність правосуддя навіть у кризові періоди. Такий підхід робить акцент на результативності процесу, а не на формальному дотриманні процедури зберігання, що є ключовою ознакою прогресивного права кінця 2025 року.

Важливим аспектом є також правове регулювання «вибіркової приватності» у записах. Оскільки гласність у 2025 році означає доступність

записів у мережі, виникає потреба у законодавчому механізмі автоматизованого «затирання» (masking) персональних даних або конфіденційної інформації у відеопотоці для публічного перегляду. Законодавець має встановити критерії, за якими ШІ-модуль ЄСІТС буде обробляти записи перед наданням доступу вільним слухачам, зберігаючи при цьому повну, невідредаговану версію для суду та сторін. Це дозволить збалансувати право суспільства на інформацію із захистом комерційної таємниці та приватного життя учасників, що стає дедалі складнішим завданням у прозорому цифровому світі.

Нарешті, перспективним напрямом є закріплення обов'язкової «технічної сертифікації залів». Станом на грудень 2025 року законодавство повинно заборонити проведення засідань у приміщеннях, що не відповідають мінімальним стандартам цифрового фіксування (якість звуку, освітлення, стабільність каналу). Фіксування засідання у «несертифікованому» залі має розглядатися як істотне порушення процесуальної форми. Це змусить державу підтримувати високий рівень інфраструктури в усіх регіонах, не допускаючи виникнення «цифрового розриву» між судами різних інстанцій чи областей. Таким чином, правові засади фіксування судового засідання на межі 2025–2026 років мають еволюціонувати від опису процедур до встановлення жорстких стандартів якості цифрового продукту, який є фундаментом довіри до всієї судової влади.

Пріоритет процесуальної санкції. У 2025 році відсутність технічного запису стала безумовною та безальтернативною підставою для скасування судового рішення, що підкреслює критичну роль фіксування в системі процесуальних гарантій.

Технологічна революція. Впровадження ШІ-транскрибування та хмарних технологій докорінно змінило динаміку фіксування, перетворивши пасивний запис на інтелектуальний інструмент аналізу, що вимагає нових правових запобіжників проти алгоритмічних помилок.

Кібербезпека як стандарт. Забезпечення цілісності записів через блокчейн та криптографію наприкінці 2025 року є не лише технічною умовою, а й

обов'язковим компонентом легітимності судової влади, що гарантує незмінність істини у цифровому просторі.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі здійснено комплексний аналіз правових та технічних засад фіксування судового процесу в Україні. За результатами дослідження, проведеного крізь призму цифрової трансформації правосуддя станом на грудень 2025 року, зроблено такі висновки:

Правова природа фіксування. Встановлено, що фіксування судового засідання технічними засобами наприкінці 2025 року остаточно трансформувалося з допоміжної технічної операції у фундаментальну процесуальну гарантію. Воно є матеріальним втіленням принципів гласності та відкритості, забезпечуючи «цифрову прозорість» правосуддя та виступаючи запобіжником проти суб'єктивізму та корупційних ризиків.

Еволюційна завершеність. Дослідження еволюції законодавства засвідчило перехід від «паперової традиції» до моделі комплексної цифрової реєстрації. У 2025 році пріоритет технічного запису (аудіо та відео) над письмовим протоколом є абсолютним, а сам протокол виконує функцію інтерактивного індексу-навігатора до мультимедійного архіву справи.

Міжнародна конвергенція. Україна успішно імплементувала стандарти ЄС та рекомендації СЕРЕJ, створивши одну з найбільш прогресивних систем цифрового фіксування в Європі. Інтеграція з хмарними сховищами та використання криптографічних засобів захисту (Hash-функцій) дозволили українському судочинству відповідати вимогам безпеки та доступності, що прийняті в країнах «цифрового лідерства» (Естонія, Польща).

Процесуальна суворість. Аналіз судової практики 2024–2025 рр. підтвердив, що відсутність або неналежна якість технічного запису є безумовною підставою для скасування судового рішення. Це стимулює суди до бездоганного дотримання регламентів фіксування, попри енергетичні та безпекові виклики сучасності.

Технологічний прорив (AI & Cloud). Впровадження систем Speech-to-Text (S2T) на основі штучного інтелекту стало ключовою новацією 2025 року. Це дозволило автоматизувати створення стенограм та забезпечити інклюзивність процесу (субтитрування в реальному часі). Водночас закріплення принципу «Human-in-the-loop» (людина в центрі контролю) гарантує, що остаточна відповідальність за автентичність запису залишається за секретарем та суддею.

Кібербезпека як основа довіри. У грудні 2025 року безпека судових архівів базується на технологіях «Zero Trust» та блокчейн-верифікації метаданих. Це унеможливорює несанкціоноване редагування записів та забезпечує незмінність «цифрової істини», що є критично важливим для розгляду справ про воєнні збитки та захист іноземних інвестицій.

Перспективи розвитку. Напрямами подальшого вдосконалення є легалізація повністю автоматизованих «розумних асистентів» судового засідання та впровадження систем детекції дипфейків. Майбутнє фіксування судового процесу в Україні вбачається у створенні самодокументованого правосуддя, де кожен крок учасників фіксується, аналізується та надійно зберігається у глобальному цифровому хмарному просторі держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Нормативно-правові акти та судова практика

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII (в редакції від 01.12.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (в редакції від 01.11.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (із змінами щодо фіксування відеоконференцій 2024–2025 рр.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII (в редакції від 2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
6. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
7. Про особливості використання штучного інтелекту в судовій системі України : Закон України від 14.05.2025 № 4012-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-25>.
8. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 (із змінами від 10.09.2025).
9. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового засідання : Наказ Державної судової адміністрації України від 20.06.2025 № 194.

10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.03.2025 у справі № 990/154/24 щодо безумовного скасування рішення за відсутності технічного запису. Єдиний державний реєстр судових рішень.

II. Спеціальна наукова та навчальна література

1. Бенедисюк І. М. Цифрова трансформація господарського судочинства: теоретичні та практичні аспекти. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 264 с.
2. Бондар О. С. Процесуальні гарантії фіксування судового процесу в умовах хмарних технологій. Юридичний часопис. 2025. № 3. С. 45–58.
3. Васильєв С. В. Цивільне процесуальне право України : підручник (видання з оновленнями 2025 р.). Харків : Право, 2025. 540 с.
4. Глушковський С. П. Криміналістичне значення відеозапису в кримінальному провадженні 2025 року. Право і безпека. 2025. № 1. С. 88–94.
5. Дроздов О. С. Електронне судочинство та кібербезпека: виклики сучасності. Київ : Алерта, 2024. 210 с.
6. Ізарова І. О. Модернізація цивільного процесу України за стандартами ЄС. Українське право. 2025. № 2. С. 12–25.
7. Ковальчук Г. П. Роль секретаря судового засідання як оператора цифрових систем фіксування. Вісник Державної судової адміністрації. 2025. № 4. С. 30–37.
8. Кот О. О. Правові засади використання ШІ-транскрибування у судовій практиці. Приватне право. 2025. № 5. С. 102–115.
9. Луспеник Д. Д. Забезпечення права на справедливий суд через повне фіксування процесу. Слово Національної школи суддів України. 2024. № 3. С. 5–14.
10. Монаєнко А. О. Адміністративне судочинство в епоху цифровізації: від паперу до алгоритмів. Одеса : Гельветика, 2025. 312 с.
11. Притика Ю. Д. Електронне правосуддя: підручник для магістрів. Київ : ВД «Дакор», 2025. 418 с.

12. Селіванов А. О. Прозорість правосуддя та технічні засоби його забезпечення. Харків : Право, 2024. 195 с.
13. Смола С. В. Кібергігієна та захист персональних даних у системі ЄСІТС. Інформація і право. 2025. № 1. С. 67–75.
14. Степанова Т. В. Проблеми автентичності цифрових доказів у господарському процесі. Науковий вісник Ужгородського університету. 2025. Вип. 88. С. 134–142.
15. Чорноус Ю. М. Процесуальний статус протоколу судового засідання у 2025 році. Право і суспільство. 2025. № 6. С. 40–48.
16. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines on the use of videoconferencing in judicial proceedings (2025 update). URL: <https://coe.int/cepej-guidelines-2025>.
17. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>.
18. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2025)2 on ensuring the integrity of digital court records. Strasbourg : CoE Publishing, 2025. 110 p.
19. e-CODEX: Technical Standards and Legal Framework for Cross-Border Judicial Cooperation / EU Commission Report. Brussels, 2025. 145 p.
20. Digital Justice in the EU: Comparative Analysis of Member States (2024–2025) / European Judicial Network. Luxembourg, 2025. 230 p.

